

ДОСЛІДЖЕННЯ ХАРАКТЕРУ РЕСУРСНИХ ТА ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИХ ОБМЕЖЕНЬ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ

THE NATURE OF RESOURCE AND INSTITUTIONAL CONSTRAINTS OF THE UKRAINIAN ECONOMY'S DEVELOPMENT

Тарас Мосійчук
здобувач
ДВНЗ «Київський
національний
економічний
університет імені
Вадима Гетьмана»

Taras Mosiychuk
candidate for PhD
SHEI «Kyiv
National Economic
University named
after Vadym
Hetman»

ТЕОРІЯ

В статті досліджуються теоретичні й емпіричні передумови класифікації сучасного етапу розвитку української економіки. Обґрунтовується, що порівняно високі показники фондомісткості суспільного продукту в Україні не враховують великий ступінь фізичного зношення та морального застарівання основних фондів. Відповідно, ключовим ресурсним обмеженням розширення виробничих можливостей вітчизняної економіки виступає саме нестача фізичного капіталу. Водночас, краща забезпеченість економіки людськими ресурсами та поліпшення якості її інституціональної структури можуть стати механізмом, що збільшить сприятливість вітчизняного господарського середовища для насичення фізичним капіталом через активізацію інвестиційної й інноваційної діяльності. Головні інституціональні обмеження розвитку вітчизняної економіки, на нашу думку, пов'язані з спрямованістю економічних інститутів (зокрема, ринкової структури, стратегії підтримання конкурентоспроможності національного виробництва) на високу концентрацію вигід і переваг від зростання виробництва.

The article examines the theoretical and empirical background for classification the current stage of Ukrainian economy's development. It is proved that the relatively high capital intensity of the social product in Ukraine does not allow to consider for a great degree of physical wear and tear and obsolescence of fixed assets. Accordingly, a key resource constraint expand production capacity of the domestic economy appears it is the lack of physical capital. At the same time, the best availability of human resources of the economy and the growth of the quality of its institutional structure can make the domestic economic environment conducive to Bole saturation physical capital, which will increase investment and innovation. The main institutional constraints of the domestic economy's development, in our view, related to the direction of economic institutions (in particular, market structure, strategy to maintain competitiveness of the national production) at a high concentration of the benefits and advantages of the growth in production.

Ключові слова: економічний розвиток, зростання виробництва, ресурсні обмеження, інституціональні обмеження.

Key words: economic development, increase of production, resource constraints, institutional constraints.

Постановка проблеми

Сучасний етап розвитку вітчизняної економіки характеризується динамічними змінами в інституціональній структурі суспільства (нормах, правилах, стереотипах поведінки) зокрема й тих, що регламентують реалізацію економічних відносин, взаємодію суб'єктів комерційного і державного секторів економіки. При цьому концепція реформування, загальне бачення теоретичної бази оновлення економічної політики держави залишається еkleктичним і фрагментарним, зокрема, в аргументації учасників палких дискусій присутні абсолютно довільні аналогії й апелювання до досвіду інших країн (без жодної доказової бази щодо спільності тих рис порівнюваних економічних систем, які є критично важливими для дієвості пропонованих заходів), посилення на теоретичні положення і результати досліджень, коректність застосування яких щодо України навіть не розглядається. На нашу думку, це спинається, значною мірою, ігноруванням характеру тих ресурсних й інституціональних обмежень, що перешкоджають досягненню цілей певного суспільства в господарській сфері. Відповідно, дослідження спрямовані на уточнення того, забезпеченість якими саме ресурсами є критично важливою для визначення досяжних сучасній економіці України темпів зростання, визначення бажаного для поліпшення соціально-економічної динаміки характеру інституціональних змін, набувають великої актуальності.

Аналіз літератури та виділення невирішеної частини проблеми

Дослідження специфічних чинників і механізмів економічного зростання і розвитку в Україні ґрунтується як на базі загальної теорії розвитку (розгалуженої сукупності універсальних моделей і концепцій, що відображають загальні закономірності процесів зростання виробничих можливостей суспільства й поліпшення на цій основі його добробуту, наприклад, [1,2,3,4]), так і спеціальних теорій (що містять інструментарій адаптації таких загальних теорій до конкретних умов місця і часу, наприклад,

[5,6,7,8]). Важливою складовою останніх (спеціальних теорій економічного розвитку) є критерії та ознаки, за якими визначається, якою мірою реальна економічна система відповідає тим теоретичним припущенням і вихідним гіпотезам, на яких ґрунтується весь аналітичний інструментарій відповідної теорії розвитку. Наприклад, для робіт П. Кругмана це наявність ефекту зростаючої віддачі та висока міра залучення економічної системи до процесів глобалізації руху ресурсів [6], для А. Льюїса – наявність великого сектору з низькою продуктивністю і доходністю праці та висока частка експорту в складі суспільного продукту країни [7], для Деселова – висока наділеність природними ресурсами за слабкості інститутів стимулювання інноваційної активності [8].

Проте застосування таких критеріїв в процесі оцінки можливості й доцільності пояснення соціально-економічної динаміки певної економіки є самостійним і достатньо складним науковим завданням. Наприклад, якою мірою положення моделі зростання двосекторної економіки з необмеженою пропозицією ресурсу праці А. Льюїса можуть використовуватись для пояснення специфічності розподілу вигравів від зростання в економіці України? Чи можна користуватись для прогнозування економічної динаміки України моделями, в яких лімітуючим (обмежуючим можливості зростання) ресурсом виступають обсяги і темпи накопичення фізичного капіталу? Чи кращі результати для визначення потенціалу зростання і розвитку в Україні дадуть моделі, що передбачають визначальну роль процесів накопичення людського капіталу? Чи вимагають корегування в умовах України моделі, що пов'язують темпи зростання і розвитку з якістю інституціональної структури економіки, що в свою чергу, визначає вірогідність інноваційної діяльності фірм в такому господарському середовищі?

Викладення основних результатів дослідження

В цій статті ми виходимо з бачення економічного розвитку як процесу подолання ресурсних та інституці-

ональних обмежень, що перешкоджають досягненню бажаного рівня забезпеченості суспільства економічними благами. Подолання ресурсних обмежень передбачає поліпшення забезпеченості суспільного виробництва як матеріальними, так і особистісним ресурсом, що виражається в віддаленні від початку координат лінії виробничих можливостей суспільства (повторимось, за умови, що така лінія враховує лише ресурсні обмеження зростання масштабів виробництва). Подолання інституціональних обмежень передбачає раціоналізацію інститутів (норм, правил, стереотипів поведінки та процедур прийняття рішень в господарській сфері), що виражається в наближенні фактичного положення суспільства до точки на межі виробничих можливостей, що з одного боку – відповідає уподобання суспільства, з іншого – виражає повне і ефективно використання всіх наявних ресурсних можливостей.

Відповідно, надалі в цій статті ми спробуємо уточнити характер як ресурсних, так і інституціональних обмежень, подолання яких власне і становитиме зміст процесів соціально-економічного розвитку для сучасної України.

Спершу, проаналізуємо вплив ресурсних обмежень на досяжні для вітчизняного суспільства типи і моделі економічного розвитку.

Вирішуючи це завдання ми виходитимемо з наступного важливого положення. Характер ресурсних обмежень, що визначає доступний для певної економічної системи тип розвитку розкривається через визначення «провідного», чи «обмежуючого, лімітуючого можливості розширення виробничого потенціалу» ресурсу. Виходячи з результатів аналізу основних етапів економічного розвитку сучасних провідних країн автор пропонує виділяти розвиток, лімітований нестачею природних ресурсів (доіндустріальний період), розвиток, лімітований нестачею фізичного капіталу (період індустріалізації та індустріального розвитку до досягнення достатнього, критичного рівня насиченості економіки фізичним капіталом), нарешті

розвиток лімітований нестачею людського ресурсу (людського капіталу) – період становлення постіндустріальних економічних систем.

Отже враховуючи класичні і базові положення щодо технологічної бази вітчизняної економіки, її структури (див., наприклад, [9,10,11]), актуальним залишається уточнення позиції української економіки між альтернативами «розвиток лімітований нестачею фізичного капіталу» і «розвиток лімітований нестачею людського капіталу». Чим більше вітчизняній економіці притаманні риси, що свідчать про обмеженість розширення її виробничих можливостей нестачею фізичного капіталу, тим більш адекватною вітчизняним умовам буде теорія «капіталозалежного розвитку». Чим більше економіці України притаманні риси, що виражають провідну роль обмежень, пов'язаних з нестачею особистісного ресурсу (людського капіталу), тим більш адекватною для неї стає теорія постіндустріального розвитку, механізми і рушійні сили, вимоги до економічної політики досить відмінні від розвитку, заснованого на подоланні обмеженості фізичного капіталу.

Ми виходимо з того, що незважаючи на формально високу фондомісткість національного виробництва, стосовно ефективно функціонуючого фізичного капіталу не досягнута та межа насичення економіки цим ресурсом, той рівень потужності системи розширеного відтворення його запасів, за якого він поступається місцем провідного ресурсу людському капіталу. Яскравими емпіричними підтвердженнями цієї тези виступають співвідношення доходності приватних інвестицій в людський і фізичний капітал (другі мають явно вищу доходність); норма доходності фінансового капіталу (надвисока порівняно з країнами, де постіндустріальний етап розвитку характеризується подоланням нестачі фізичного капіталу); занижений рівень оплати праці і слабкий (порівняно із розвинутими країнами) вплив відмінностей в кваліфікації працюючих на диференціацію їх оплати.

Перелік наявних ознак вищої відносної рідкості саме фізичного, а не людського капіталу в економіці України можна розширювати. По-перше, невисокі обсяги ВВП на особу зумовлюють потужний тиск поточних потреб на національний дохід, що виступає вагомим фактором обмеження національної бази заощаджень. Це, в свою чергу, зумовлює низьку доступність (тобто погану забезпеченість) економіки тимчасово вільною платоспроможністю, що критично ускладнює масову реструктуризацію наявних виробничих потужностей і підвищення їх конкурентоспроможності.

По-друге, слабкість мотивів для заощадження та інвестування заощаджень у розвиток внутрішнього виробництва додатково посилюють дефіцитність фізичного капіталу для національного виробництва (обґрунтовується, як властивість вітчизняної економіки для всього постсоціалістичного періоду, наприклад в [12,13,14]).

Вітчизняна економіка є високо капіталонасиченою лише формально. Показники фондомісткості суспільного продукту та фондівдачі через обсяг ВВП та національного доходу перебувають на рівні багатьох Європейських країн лише завдяки неврахуванню статистичними даними рівня фізичного і морального зношення та, значною мірою, внаслідок особливостей галузевої структури вітчизняної економіки, зокрема, домінування капіталомісткого та енергомісткого виробництва (див., наприклад, [10 – 14]).

Врахований в показниках, розрахованих без урахування морального зношення і застарівання, капітал є омертвілим, непродуктивним, а його використання критично обмежує сферу, де продукція вітчизняних підприємств зберігає конкурентоспроможність та робить єдиним чинником такої конкурентоспроможності занижену оплату праці. Зрозуміло, що вкрай низький якісний рівень наявного капіталу робить вартісні оцінки насиченості вітчизняної економіки капіталом формальними, такими, що не відбивають реальну забезпеченість

національної економіки факторами виробництва.

Отже за критерієм «насиченість національної економіки фізичним капіталом» господарська система сучасної України характеризується лімітуючою роллю фізичного капіталу – саме його нестача поки обмежує як можливості розширення національного виробництва, так і нарощення попиту на кваліфіковану працю. Без динамічного зростання такого попиту, без формування ситуації, коли потужність сфери відтворення людського ресурсу починає відставати від динамічно зростаючих потреб виробництва, інвестиції в людський ресурс не набувають пріоритетного значення, а декларації про «виняткову роль особистісного ресурсу в сучасному інтелектуалізованому виробництві» залишаються формою примноження банальностей, що не створюють жодної прийнятної теоретичної бази для формування виваженої економічної політики, адекватної вітчизняним умовам. Відповідно, доки вітчизняна економіка не вийшла на порівнюваний рівень забезпеченості національного виробництва фізичним капіталом, спроби наслідувати досвід країн, де роль лімітуючого чинника вже перейшла до людського капіталу приречені на провал: національне виробництво не генерує потребу у висококваліфікованій праці, не забезпечує розміри її оплати та характер диференціації, необхідні для стимулювання потужних інвестицій в сферу формування людського капіталу.

Проте також важливо, що в сучасних умовах, якість людських ресурсів є визначальним чинником, що зумовлює привабливість національної економіки як сфери застосування глобального капіталу, що акумулює заощадження генеровані в численних економічних системах. Відповідно, поліпшення забезпеченості економіки ресурсом праці, посилюючи привабливість національного виробництва для іноземного капіталу здатне стати чинником прискорення процесу подолання його нестачі. Але внутрішні рушійні сили переходу на новий етап розвитку, (підпорядкованого

розширенню наявного в суспільстві запасу людського капіталу), темпи якого лімітуються саме потужністю системи відтворення людського, а не фізичного капіталу, формуються лише за дотримання обґрунтованих нами вище вимог:

- достатня продуктивність суспільної праці, як основа генерації необхідного обсягу внутрішніх заощаджень;

- достатні ефективність фінансових інститутів та потужність сфери створення засобів виробництва, щоб забезпечити високу доступність фізичного капіталу для суб'єктів економіки;

- достатність ефективності освоєння інвестицій в людський капітал, що досягається за умови подолання монополії держави на фінансування закладів освіти і охорони здоров'я, формування інститутів страхового і кредитного фінансового забезпечення розвитку соціальної сфери і забезпечує перетворення національного людського капіталу на провідний чинник конкурентних переваг й запускає економічні механізми стимулювання бізнесу до участі в фінансуванні сфери відтворення людського капіталу.

Оскільки в Україні ці передумови явно відсутні (див., наприклад, [15 – 17]), ми можемо досить обґрунтовано стверджувати, що для вітчизняної економіки траєкторія розвитку має передбачати подолання нестачі фізичного капіталу, а поліпшення забезпеченості економіки ресурсом кваліфікованої праці, поки що має розглядатись саме як чинник зростання привабливості національного виробництва в якості сфери застосування глобального капіталу. Лише по досягненні необхідного (критичного) рівня забезпеченості економіки ресурсами фізичного капіталу, необхідного рівня потужності системи його відтворення (що визначається можливостями фінансових інститутів й сфери створення засобів виробництва), на ґрунті такого подолання його дефіцитності роль лімітуючого, обмежуючого можливості розвитку ресурсу може перейти до особистісного ресурсу.

Підкреслимо, теза про те, що саме недостатня насиченість економіки України фізичним капіталом обмежує

нині можливості її розвитку не означає приниження провідної ролі особистісного ресурсу в сучасній економіці – ми лише підкреслює як далека реальна економіка України від моделі, яку традиційно розуміють як «сучасна». Дійсно, формування осередків зростання може розпочатись саме з вирішення проблеми забезпечення людськими ресурсами високої кваліфікації (достатньої для забезпечення глобальної конкурентоспроможності виробництва). Проте перетворення високої якості людських ресурсів, високої продуктивності й рівня оплати на поширену в економіці, закріплену в рутині переважної більшості фірм норму діяльності обов'язково ґрунтується на досягненні певного рівня забезпеченості економіки фізичним капіталом. Доки фізичний капітал залишається більш дефіцитним, ніж людський, доки розширення його запасів не стає значно більш досяжним для бізнесу, ніж розширення запасів людського капіталу, провідним напрямом використання суспільного продукту залишатиметься розширене відтворення засобів виробництва, економічна влада належатиме саме власникам цього ресурсу, а краще ресурсне забезпечення отримуватиме сфера відтворення фізичного, а не людського капіталу. Це пояснюється тим, що економічні механізми розширеного відтворення запасів людського капіталу суспільства не формуються без досягнення певного (необхідного) насичення економіки фізичним капіталом. Система економічних механізмів реалізації провідної ролі особистісного ресурсу в економіці обов'язково ґрунтується на його більшій відносній рідкості порівняно з фізичним капіталом.

Переконливу ілюстрацію цієї закономірності являє вітчизняна господарська система, де традиційно декларується як соціальна орієнтація економіки, так і пріоритетність сфери відтворення особистісного ресурсу. Проте реальні пропорції розподілу ресурсного забезпечення між сферами відтворення фізичного і людського капіталу переконливо доводять, що декларації і плани держави стикаються

з закономірними обмеженнями: приватні поточні витрати та інвестиції в освіту, медицину, продуктивні засоби підвищення професійної і соціальної мобільності населення залишаються недостатніми, щоб забезпечити повноцінне функціонування установ сфери відтворення особистісного ресурсу. Теза про «провідну» роль особистісного ресурсу у вітчизняній економіці не підтверджується ні рівнем оплати праці, ні порівняно вищою доступністю фінансового і фізичного капіталу, порівняно з людським, ні якістю ресурсного забезпечення сфери відтворення особистісного ресурсу (див., наприклад, [18,19]). Ми виходимо з цілої низки, як ресурсних, так й інституціональних причин такої ситуації, проте провідною вважаємо саме недостатність насиченості вітчизняної економіки фізичним капіталом, що перешкоджає динамічному зростанню попиту на кваліфіковану працю. В результаті, відносна рідкісність фізичного капіталу залишається вищою за рідкісність людського і, відповідно, закономірним механізмом розвитку стає подолання нестачі саме фізичного капіталу: лише по досягненні певного рівня вирішення цієї проблеми, суспільство виходить на етап, коли механізми розвитку ґрунтуються на подоланні нестачі саме людського капіталу.

Отже перший, принциповий висновок нашої статті стосується ідентифікації типу розвитку, досяжного для сучасної економіки України виходячи із ресурсних обмежень: це капіталозалежний (або інвестиційнозалежний) тип розвитку, що сучасні провідні країни проходили в першій третині ХХ ст., а деякі нові економічно розвинуті країни – в останній третині ХХ ст.

Надалі, докладніше розглянемо характер інституціональних обмежень, що визначають досяжні для України моделі й джерела поліпшення соціально-економічної динаміки.

Період з 1991 (а з урахуванням спроб реформування радянської економіки – навіть з 1985р.) і до початку 2000-их у вітчизняній науковій і навчальній літературі традиційно визначається як «перехідний», або

«трансформаційний». Власне еволюція наукових поглядів на цей етап, відповідно – еволюція теоретичної бази економічної політики уряду на цьому етапі відображається, значною мірою саме через поступальний рух від терміну «перехідна», до терміну «трансформаційна» економіка.

Відповідно, специфічність інституціональних обмежень можливостей розвитку вітчизняної економіки розкривається в сучасній науковій літературі через віднесення її до типу «трансформаційних», що мають реформаторську природу та характеризуються міжсистемними змінами (див., наприклад, [20,21]).

Власне головні інституціональні перешкоди поліпшенню соціально-економічної динаміки в Україні впливають з бачення провідних суспільних завдань, властивих посттрансформаційному періоду. До таких завдань ми відносимо:

1. Поширення нових інститутів (норм та правил взаємодії економічних суб'єктів, що довели свою прогресивність в межах провідних сфер і напрямів економічної діяльності, утвердилися як основа господарської діяльності в ядрі нової економічної системи) на все господарське середовище. Відповідно, завдання посттрансформаційного періоду щодо інституціональних змін полягають в забезпеченні домінуючого положення провідних інститутів не лише за соціально-економічною ефективністю й відповідністю вимогам нового часу, а й за поширеністю в економічній системі.

2. Поширення рівня продуктивності й, відповідно, доходності економічної діяльності, досягнутого провідними підприємствами і секторами економіки на переважну масу господарюючих одиниць, що має виражатись в значному вирівнюванні доходності економічної діяльності в різних видах економічної діяльності, в різних регіонах країни, в різних секторах економіки, порівняно з показниками трансформаційного етапу.

Отже, головне завдання, зміст і ознака посттрансформаційного етапу розвитку: розширення кола бенефіціантів зростання виробничих можли-

востей на тлі підвищення загального рівня соціально-економічної ефективності. Необхідною умовою цього процесу виступає домінування інноваційних чинників підвищення конкурентоспроможності в національній економіці, що забезпечуватиме динамічне зростання попиту на кваліфіковану працю, поліпшення ресурсного забезпечення соціальної сфери.

Роль такого поліпшення доступу населення до результатів функціонування економіки зростає із набуттям особистісним чинником значення провідного ресурсу суспільного виробництва і нині, без поширення вигід економічного зростання на переважну більшість населення, неможливо забезпечити зворотній зв'язок, перетворити зростання виробництва на новий імпульс розвитку.

Зокрема, поліпшення добробуту створює економічні передумови для зростання потужності систем відтворення всіх виробничих ресурсів (більша вартість, створювана в економіці, більша купівельна спроможність факторних доходів означає розширення заощаджень і накопичення ресурсів, зокрема, фізичного і людського капіталу). Це відбиває зворотній позитивний вплив зростання добробуту на поліпшенням забезпеченості суспільства ресурсами. При цьому хоча ринкові механізми розподілу протягом ХХ ст. забезпечували достатньо щільну залежність між продуктивністю використання фактора у виробництві й розмірами його винагороди, але із зростанням вагомості знань та висококваліфікованої праці для розширення виробничих можливостей суспільства, вони активно доповнювались механізмами державного впливу на розподіл суспільного продукту, як передумови перетворення зростання добробуту на джерело подальшого розвитку.

Крім того, зростання суспільного добробуту суттєво впливає й на суспільні передумови розвитку. Зокрема, поліпшення добробуту є необхідним елементом утвердження прогресивної системи економічних відносин як сталого, сприйнятого суспільством механізму реалізації економічних

інтересів всіх власників виробничих ресурсів. Так, поліпшення добробуту (що домінує як довгострокова тенденція) сприймається суб'єктами економіки як вирішальна, об'єктивна ознака для підтвердження раціональності, економічної виправданості цієї системи соціальних статусів, що формується в процесі трансформації і поширюється, універсалізується протягом посттрансформаційного етапу. Власне без поліпшення добробуту економічних суб'єктів, залучених до нових економічних відносин, не може відбуватись поширення таких відносин за межі провідних секторів економіки, оскільки така суспільна форма стає привабливою і прийнятною, лише коли дозволяє компенсувати більшими доходами додаткові зусилля індивідів для генерування норм і правил взаємодії в межах нової системи соціальних статусів, для адаптації до діяльності в умовах нової соціальної структури суспільства.

Водночас, тенденції, властиві соціально-економічним процесам в Україні прямо протилежні: зростання все більше концентрується у вибраних галузях і осередках економічної діяльності, джерела конкурентних переваг яких не мають нічого спільного з високою інноваційною активністю. Оскільки замість підвищення ефективності типовим (базовим, таким, що забезпечує провідну частку додаткових прибутків) джерелом додаткових доходів слугує штучна монополізація, доступ до здешевлених за рахунок бюджету ресурсів і масштабні запаси накопиченого ще в минулому столітті капіталу, то жодних економічних передумов, ані для насичення національного виробництва фізичним капіталом, ані для зростання попиту на людський капітал не виникає. Отже, головне завдання посттрансформаційного періоду щодо зміни характеру функціонування економічних інститутів в українській економіці не виконується. Внаслідок цього, розрив між бажаними (необхідними, з точки зору досяжної для сучасної України моделі розвитку) і фактичними параметрами функціонування економічної системи лише зростає.

ВИСНОВКИ

1. Ми ідентифікуємо специфіку сучасного етапу соціально-економічного розвитку українського суспільства за особливостями ресурсних та інституціональних обмежень підвищення добробуту населення, що властиві вітчизняній економіці. Щодо ресурсних обмежень, їх специфічність щодо вітчизняної економіки зумовлює досяжність для України капіталозалежного розвитку (незважаючи на те, поштовх до поліпшення соціально-економічної динаміки може дати поліпшення забезпеченості економіки ресурсом праці, критично важливим для сталого зростання параметром залишатиметься зростання насиченості вітчизняної економіки конкурентоспроможним фізичним капіталом. Щодо інституціональних обмежень поліпшення добробуту населення України, то вони зумовлюють для України особливу актуальність вирішення завдань, властивих посттрансформаційному етапу економічного розвитку.

2. Зміст посттрансформаційного етапу – перетворення провідних і рідкісних інновацій на статистичну норму, що передбачає становлення нового (вищого) суспільно необхідного рівня ефективності економічної діяльності, усталення вищого рівня задоволення потреб за певного рівня інтенсивності трудових зусиль. Також поширення новітніх комбінацій ресурсів і форм господарської діяльності на все середовище господарської діяльності, на всю економічну систему.

Ознаками посттрансформаційного етапу є зменшення диференціації показників економічної та соціальної ефективності господарської діяльності за галузями, сферами економіки та окремими осередками виробництва, зменшення концентрації капіталу та економічної влади, скорочення нерівності факторного і особистісного розподілу доходів, розширення культурної та інституціональної різноманітності, зменшення поширеності відхилень індивідуальної соціально-економічної ефективності виробництва від суспільно необхідного рівня.

3. Відповідно до положень п.2, актуальні для сучасної України завдання економічного розвитку ми розглядаємо як форму вираження загальних цілей розвитку в специфічних умовах посттрансформаційного етапу:

- створення найбільш сприятливих умов для поширення провідного досвіду, технічних та організаційних рішень, застосованих провідними підприємствами (технічних й організаційних рутин, що довели свою вищу, порівняно з поширеною в національній економіці суспільну ефективність) на переважну масу суб'єктів господарювання і забезпечення на цій основі перетворення рівня соціально-економічної ефективності, досягнутого провідними підприємствами на нову суспільно необхідну норму.

- сприяння зниженню диференціації доходності застосування ресурсів в різних сферах і галузях економічної діяльності; вирівнювання розподілу галузей за розмірами внеску в зростання суспільного продукту (наприклад, для України більше ніж s всього приросту ВП традиційно припадає на три – чотири галузі з високою концентрацією виробництва, що свідчить про низький рівень виконання завдань посттрансформаційного періоду).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Харрод К. К теории экономической динамики / Мировая экономическая мысль. Сквозь призму веков В 5т. / Сопред. редкол. Г.Г. Фетисов, А.Г. Худокормов, Т.IV. Век глобальных трансформаций / Отв. ред. Ю.Я. Ольсевич. – М. Мысль, 2004. – 942с.
2. Solow R.M. A Contribution to the Theory of Economic Growth. - Quarterly Journal of Economics 70 (February 1956), p. 65 – 94.
3. Шумпетер Й.А. Теория экономического развития: исследование прибутков, капитала, кредита, процентов та экономического цикла / Пер. з англ. В. Старка. – К.: Вид. дім «Киево-Могилянська академія», 2011. – 242с.
4. Визер Ф.Ф. Теория общественного хозяйства / электронный ресурс,

режим доступу: <http://ek-lit.narod.ru/vizsod.htm>

5. Ul Haq, M. Sustainable Development for Human Security. Islamabad. 1996. Available from: <http://mhhdc.org/?p=74>

6. Krugman P. Increasing returns, monopolistic competition, and international trade. *Journal of International Economics*. – 9. (1979). P. 469-479.

7. Lewis A. Economic Development with Unlimited Supplies of Labor. - *Manchester School* 22 (May 1954), p. 139-191.

8. Веселов, Д. А. Ловушка бідності в країнах, багатих природними ресурсами : пре-принт WP12/2010/04 [Текст] / Д. А. Веселов ; Гос. ун-т – Высшая школа економіки. – М.: Изд. дом Гос. ун-та – Высшей школы економіки, 2010. – 28 с.

9. Кваснюк Б. Є. та Киреев С.І. Моделі соціально-економічного розвитку в перехідному суспільстві // Трансформація моделі економіки України (ідеологія, протиріччя, перспективи - Інститут економічного прогнозування. / За редакцією академіка НАН України В.М. Геєця. – К.: Логос, 1999. – 500 с.

10. Трансформація моделі економіки України (ідеологія, протиріччя, перспективи) / Інститут економічного прогнозування; за редакцією академіка НАН України В.М. Геєця. – К.: Логос, 1999. – 500 с.

11. Новий курс: реформи в Україні 2010 - 2015 [Текст]: національна доповідь / [В. Б. Авер'янов, Б. М. Ажнюк, Б. М. Богдан, Т. П. Бородіна та ін., за заг. ред. В. М. Геєця та ін.]; НАН України, Секція сусп. і гуманіт. наук. - К.: НВЦ НБУВ, 2010. - 222 с.

12. Національні заощадження та економічне зростання [Текст] / ред. Б. Е. Кваснюк, 2000. К.: МП «Леся» - 304 с.

13. Молдован О.О. Державні фінанси України: досвід та перспективи реформ [Текст] : монографія / К.: НІСД, 2011. - 377 с.

14. Фактори макроекономічної нестабільності в системі моделей економічного розвитку [Текст]: кол.

монографія / [В. М. Геєць, В. Р. Сіденко, М. І. Скрипниченко та ін.]; за ред.: М. І. Скрипниченко; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозування». - К.: Ін-т економіки та прогнозування НАН України, 2012. - 717 с.

15. Caporale G. M., Rault Ch., Sova R., Sova A. Financial Development and Economic Growth: Evidence from Ten New EU Members. Berlin, October 2009. Available for free downloading from the DIW Berlin website:

http://www.diw.de/english/products/publications/discussion_papers/27539.html

16. Леушина О. Проблеми узгодження приватних і суспільних інтересів щодо відтворення інтелектуального капіталу на рівні підприємства / Україна: аспекти праці № 1. – 2012. С. 32 – 38.

17. Стратегічні виклики ХХІ століття суспільству та економіці України: ВЗ т./ За ред. акад. НАН України В.М.Геєця, акад. НАН України В.П.Семиноженка, чл. - кор. НАН України Б.Є.Кваснюка. – К.: Фенікс, 2007. Т.1: Економіка знань – модернізаційний проект України / За заг. Ред. акад. НАН України В.М.Геєця, акад. НАН України В.П.Семиноженка, чл. - кор. НАН України Б.Є.Кваснюка. – К.: Фенікс, 2007.- 544с.

18. Дослідження проблем оплати праці: порівняльний аналіз (Україна та країни ЄС): монографія / [А.М.Колот, Г.Т.Куліков, О.М.Поплавська та ін.]. – К.: КНЕУ, 2008. – 274 с.

19. Кудінова А. Верба Д. Проблеми соціальної сфери в Україні: результат дефіциту ресурсів чи неефективного державного регулювання? / Україна: аспекти праці. – 2014. - №3. – 34-42.

20. Перехідна економіка [Текст]: підручник для студ. вищих навч. закладів / ред. В. М. Геєць. - К.: Вища шк., 2003. - 591 с.

21. Галабурда М.К. Методологічні проблеми аналізу динаміки трансформаційного циклу в Україні – Економічний вісник Переяслав - Хмельницький ун-т, спец. вип., – Переяслав-Хмельницький, 2010.

REFERENCES

1. Harrod R. Towards a Dynamic of Economic / World economic thought. Through the prism of centuries (in 5 B) / - M. , 2004. – 942p.
2. Solow R.M.A Contribution to the Theory of Economic Growth.- Quarterly Journal of Economics 70 (February 1956), p. 65 – 94.
3. Schumpeter J.A. The theory of economic development: research of income, capital, credit, interest and business cycle. – Kyiv, «Kyiv-Mohyla Academy», 2011. – 242p.
4. Vyzer F.F. Theory of public hold. / electronic resource Access: <http://ek-lit.narod.ru/vizsod.htm>
5. Ul Haq, M. Sustainable Development for Human Security. Islamabad. 1996. Available from: <http://mhhdc.org/?p=74>
6. Krugman P. Increasing returns, monopolistic competition, and international trade. Journal of International Economics. – 9. (1979). P. 469-479.
7. Lewis A. Economic Development with Unlimited Supplies of Labor.- Manchester School 22 (May 1954), p. 139-191.
8. Veselov, D. Poverty trap in mineral abundant countries: Working paper WP12/2010/04 [Text]. – Moscow: Publishing House of the University – Higher School of Economics, 2010. – 28 p.
9. Kvasniuk B. E., Kireev S. Models of social and economic development in a transitional society // Transformation Model of Economy of Ukraine (ideology, contradictions, prospects - Institute of Economic Forecasting. - Kiyv: Logos, 1999. - 500 p.
10. Transforming the economic model Ukraine (ideology, contradictions, prospects). - Kiyv: Logos, 1999. - 500 p.
11. The New Deal: reform in Ukraine 2010 - 2015 [text]: national report / [B. B. Averyanov, Azhnyuk BM, BM Bogdan, T. Borodin et al.]; - Kiyv: SPC NBUV, 2010. - 222 p.
12. National savings and economic growth [Text] / ed. B. E. Kvasniuk, Kiyv.: IM «Leo». 2000. - 304 p.
13. Moldovan O.O. Public finance Ukraine: experience and prospects of reform [Text]: Kiyv: NISS, 2011. - 377 p.
14. Factors macroeconomic instability in the models of economic development [Text] / [B. M. Heyets, VR Sidenko, MI Skripnichenko et al.]; - Kiyv, 2012. - 717 p.
15. Caporale G. M., Rault Ch., Sova R., Sova A. Financial Development and Economic Growth: Evidence from Ten New EU Members. Berlin, October 2009. Available for free downloading from the DIW Berlin website: http://www.diw.de/english/products/publications/discussion_papers/27539.html
16. Leushyna J. A. Problems coordination of private and public interests on reproduction of intellectual capital at the enterprise level / Ukraine: aspects of labor № 1. - 2012. P. 32 - 38.
17. The strategic challenges of the XXI century society and economy in Ukraine: in 3B. Vol.1 / Ed. V.M. Heyets -Kiyv, Phoenix, 2007.- 544p.
18. Studies of remuneration: A Comparative Analysis (Ukraine and the EU) / [A.M.Kolot, H.T.Kulikov, O.M.Poplavska et al.]. - K: MBK, 2008. - 274 p.
19. Kudinova A., Verba D. Problems of social sphere in Ukraine: the result of shortage of resources or inefficient government regulation? / Ukraine: aspects of labor. - 2014. - №3. - 34-42.
20. Transitional economy [Text]: textbook for students / ed. VM Heyets. - Kiyv: 2003. - 591 p.
21. Halaburda M.K. Methodological problems in the analysis of the dynamics of the transformational cycle in Ukraine. - Pereyaslav-Khmelnytsky, 2010. – P. 172 – 181.